

Evropský prostor je - dle prof. Josefa Jařaba - vymezen kavárnami, historií, možností dostupnosti míst - schůdností pěšky - vydejme se evropským prostorem.

Dialog byl natočen dopoledne ve čtvrtek 28. července 2016 v prostorách knihovny Filosofického ústavu AV ČR, Jilská 1, Praha 1, Staré Město.

Teze:

„Od samého počátku, co hovoříme o Evropské unii, nevíme, kde vlastně začíná, kde končí, nevíme, jak se bude organizovat.“

„Nejasná identita Evropy je dána složitým historickým vývojem zděděným po II. světové válce. Velmi pozitivní byl krok Němců a Francouzů nějakým způsobem předejít dalším možným napětím a nebezpečím a vytvořit něco, co by bylo zárukou mírového vývoje, ale též to, co by bylo otevřeno dalším zemím, ochotným budovat i společný ekonomický potenciál.“

„George Steiner konstatuje, že kultura Evropy je vlastně dědictví dvou měst: Athén a Jeruzaléma. Kritici namítají: kde je Řím a jeho právo? Též konstatuje, že Evropa má na jazyku apokalyptickou vizi budoucnosti.“

MS: *Pane profesore, máme-li hovořit o tématu Evropy, její integrace a postavení naší země v ní, rád bych položil subjektivní otázku: co je pro vás Evropa? Co si s Evropou asociujete?*

JJ: Pro mě je Evropa kontinent, který je základem transatlantické civilizace. To znamená - odsud vyšlo do jiných kontinentů dobro i zlo. Odsud vyšly hlavní imigrační vlny do Nového světa - do Ameriky, Austrálie, a Evropa sama pochopitelně prodělala jistý vývoj. Sama sebe viděla jako modelovou civilizaci a kulturu. Tu přes jednotlivé vedoucí kultury a jazyky - jako byla angličtina, francouzština, byť dříve ještě španělština, portugalština, okrajově němčina - se snažila „vyvézt“ do světa. To znamená - civilizovat i zbytek světa a další kontinenty. Jsem přesvědčen, že toto civilizační poslání je velmi důležité. Jak jsem zmínil, Evropa vyvážela do světa mnohé, co můžeme hodnotit jako věci pozitivní, avšak později bylo toto úsilí považováno za imperiální snahy. Měli jsme zde anglické - britské impérium, francouzské impérium, předtím španělské atd.

MS: *Některá, o nichž jste mluvil, se rozpadla.*

JJ: Nyní - v postkoloniálním období Evropa najednou neví, co sama se sebou. Jsem přesvědčen, že i nedávný britský odchod z Evropské unie, je projevem takových rozpaků. Pochopitelně bývalé velké koloniální státy byly též soupeři. Tak zde proběhly dvě světové války, v nichž můžeme spatřit největší zlo, jaké Evropa vyvezla za své hranice. Ideologie, které - řečeno s Reaganem - byly ideologiemi zla. Tím myslím nacismus a komunismus. Evropa je svým způsobem kontinent, celistvost, která se chlubí tím, že má jisté kulturní, hodnoty, jež jsou jí vlastní a možná v ohlase se projevují například i na jiných kontinentech. Na druhé straně sama nemá jasnou představu o své identitě. Od samého počátku, co hovoříme o Evropské unii, nevíme, kde vlastně začíná, kde končí, nevíme, jak se bude organizovat. Zda to bude federace, bude to svobodné sdružení států, které na základě vlastního rozhodnutí budou ochotny se i „pro něco“ spojit. To „něco“ je velmi důležité. George Steiner ve své přednášce *Idea Evropy* z roku 2004, kterou přednesl v době holandského prezidentství v Evropské unii, mluví o pěti axiomech, které Evropu charakterizují. Když se na ně díváme a zamyslíme se nad tím - a se svými postdoktorskými studenty, kteří dochází na kurz *The Past and Future of Central Europe*, v tomto kurzu při analýze docházíme k tomu, že všichni mladí lidé, kteří jsou z evropských univerzit, ale i Turecka, z Kyrgyzstánu, říkají: jde o definici Evropy prostřednictvím kulturních tradic. Taková Evropa je ale do sebe zahleděna a přemýšlí o sobě více pozitivně, než by to dělaly sousední kontinenty. Měl bych též říci, že George Steiner je jedním z vůdčích intelektuálů západního světa.

Přednášel na Harvardu, ale i na Oxfordu i v Cambridgi v Anglii, což není zcela běžné, a proto je velmi, velmi renomovaný. Když si pět axiomů přečteme, zjistíme, že Steiner se domnívá, že Evropa je de facto širší střední Evropa. Vychází z toho, že je narozen v Rakousku, vyrostl ve Francii, působil ve Spojených státech, následně se usídlil v Anglii ...

MS: ... trochu mi to připomíná život Jacquesa Rupnika ...

JJ: Třeba, avšak ten je politologem. O Steinerovi jsem mluvil na konferenci, kterou pořádal český velvyslanec a ředitel diplomatické akademie ve Vídni Jiří Gruša. Právě tam byl i Jacques Rupnik a též jsme si na toto téma mohli vyměnit názor. Abych to shrnul: nejasná identita Evropy je dána složitým historickým vývojem zděděným po II. světové válce. Velmi pozitivní byl krok Němců a Francouzů nějakým způsobem předejít dalším možným napětím a nebezpečím a vytvořit něco, co by bylo zárukou mírového vývoje, ale též to, co by bylo otevřeno dalším zemím, ochotným budovat i společný ekonomický potenciál. Zde máme myšlenku Evropské unie. Ta však byla předběhnuta myšlenkou Rady Evropy, což je mnohem otevřenější sdružení. Sám jsem tam působil celých osm let ve Štrasburku, v parlamentním shromáždění a myslím si, že by se z toho dalo vydedukovat mnohé, co Evropa chce - a ne vždy má. Abych byl aktuální. Jako nový člen jsem byl „vržen“ do výboru pro emigranty. Šéfkou byla dáma ze Španělska a říkal jsem jí: paní předsedkyně, neměli bychom tlačit na Evropskou unii, na všechny vlády, aby se vytvořila příprava pro to, že se začne zbytek světa stěhovat - jak se začne rozpadat koloniální svět a postkomunistické země budou vítat pracovní příležitosti? Neměli bychom formulovat nějakou migrační politiku? Odpovídala, že „Žádná migrace neexistuje, to je zbytečné“. Vidíme, že Evropa tento problém „zaspala“ a podcenila v době, kdy migrace už probíhala, protože šlo o desetitisíce lidí, kteří přicházeli do Evropy z Maroka, Alžíru přes Francii. Další desetitisíce, či lépe statisíce přicházely z bývalých britských kolonií.

MS: *Nezapomínejme - byl zde pochod z bývalých postkomunistických zemí.*

JJ: Český novinář Luboš Palata napsal, že jedním z důležitých impulsů pro BREXIT byl příchod lidí z východoevropských zemí.

MS: *Ano, vnímali to jako ohrožení. Ve vyspělých zemích strašili polským instalátérem.*

JJ: Často se cituje, že Jean Monnet řekl: „Kdybych Evropu začal znovu budovat, začnu kulturou.“ Hovořil jsem s někým, kdo byl součástí úzkého kruhu lidí kolem Monneta a on oponoval: „To není pravda.“ Tuto skutečnost si někdo vymyslel.

MS: *Nezapomínejme, Jean Monnet byl obchodník a prosazoval své zájmy.*

JJ: Právě! Tento postoj jemu neodpovídá. To není pravda. Navíc - já, jako člověk kultury, si myslím, že by tento přístup nebyl lepší. Rozpory se hůř dají překonávat v kulturní oblasti než v oblasti ekonomické, tržní. Kdyby budoucnost Evropské unie neměla být hospodářská, tržní, bude omezená, nebude žádná.

MS: *Spojme se na základě pragmatického uvažování - a ne přílišného idealismu.*

... Evropa a geografie ...

MS: *Dovolil bych si ještě vrátit geografickému vymezení. Jaké země - dle vás - patří do Evropy a jaké již ne? Evropa je na starých mapách vyobrazena jako dáma. Spodní šat tvoří země východu jako je Ukrajina i Rusko. Můžeme říci: dáma měla rozšířený šat v podobě asijského prostoru. Jak se na toto díváte?*

JJ: Jsem přesvědčen, že z hlediska dnešního pohledu příliš úspěchala přijímání některých zemí

postkomunistického východního bloku: Rumunsko, Bulharsko. Tyto země nebyly na přijetí připraveny. Možná, že to platí do jisté míry i o nás. To je jedna skutečnost. Druhá teze je – pokud Evropská unie je a má být zárukou mírového vývoje na celém kontinentu a vůbec ve světě, případně má zabránit, aby se Evropa nestala dalším ohniskem, ze kterého se požár rozšíří do dalšího světového konfliktu, pak z tohoto pohledu si myslím, že je dobře, že se Evropská unie rozšíří a musí se s tím umět vyrovnat. Zde je základní otázka: kdo tam nepatří a vlastně ani nechce patřit, protože se vidí jako protipól, to je Rusko. Sám si neumím představit, že by se Rusko stalo součástí Evropské unie. Že je Rusko součástí Evropy, je pravda, ale postavení Ruska je velmocenské. Vidíme to v chování Putina. Je zde však druhá otázka: Turecko. Jsem přesvědčen, že zde to bude znít překvapivě. Chtělo-li se Turecko stát součástí Evropské unie před těmi dvaceti lety, měli jsme otevřít více bránu, protože to, co se děje dnes v Turecku, co tam koná Recep Erdogan, je nový pokus o osmanskou říši. Jde o říši, která je schopna dát dohromady sunnity a vytvořit veliký stát, jenž nebude postaven na evropských základech. Nejde zde jen o křesťanství, ale i o kulturní zásady, právo a podobně. S Tureckem se otevřela témata, jejichž dosah je nepředpověditelný. Tamní vývoj zasáhl východ a došlo k rozdělení muslimů na šíity a sunnity. Turci jednoznačně směřují k tomu, že by se stali vedoucí silou v oblasti – a to v podobě muslimského státu, zde je to velmi otevřené. Možná, že si nyní protiřečím, pokud říkám: Na jednu stranu měla Evropská unie postupovat pomaleji. Ale pochopitelně jsme chtěli, abychom byli přijati rychle. Hlasovali jsme pro to, ale nyní slyšíte hlasy, které je těžké pochopit, které jsou k našemu členství kritické. Též tomu nerozumím, protože naše země z Evropské unie získává nejvíce – a to přepočteno na obyvatele. Tuto skutečnost si lidé ani neuvědomují, oni nerozumí tomu, že daleko víc bereme, než dáváme, a to nejen v penězích. Tento přístup je obecný. Jsem přesvědčen, že proces přijímání do Evropské unie byl velmi důležitý i pro transformaci naší společnosti. Můžeme říci: pohledů, co je to Evropa, případně Evropská unie, co poskytuje, je hodně. Je vhodné připomenout, že postkomunistické Česko i Slovensko byly donuceny se přizpůsobit právem, zákony, těm evropským v širším slova smyslu.

... Evropa a Evropská unie ...

MS: *Zde bychom měli konstatovat: Zeptá-li se člověk na Evropu, odpovíte: Evropská unie. Dáváte tyto instituce na roveň? U nás jsou lidé, jako je Miloslav Bednář, který mezi entitami rozlišuje.*

JJ: Víme, že existují vedle sebe. Víme, že existuje jednání mezi Evropou a Unií. Zeptejme se, o které země jde. Jde o země jako Norsko, Švýcarsko?

MS: *Monako ...*

JJ: Jen si vezměme: Norsko je součástí NATO, Švýcarsko je bankovní ústav celého světa a nejen zbytku Evropy. Nejsm si jist, zdali je toto tak důležité. Měli bychom si uvědomit, že i zde je Evropská unie užší i širší. Přístup pana Bednáře je klausovský a ten mě v této otázce neoslovuje.

... Co určuje Evropu? ...

MS: *Pane profesore, vraťme se k bodům, které určují Evropu, které jste zmínil, případně které další konstitutivní prvky jsou spojeny s evropským prostorem.*

JJ: Jsem přesvědčen, že až překvapivě dlouho trvalo, aby Evropa dosáhla bodu souhlasu na tom, jakým způsobem využije vzdělávací systém.

MS: *Hovořte o úctě ke vzdělání.*

JJ: Jen se podívejme – uhelno- ocelářské záležitosti byly sjednány v padesátých letech, ovšem trvalo to nejméně další desetiletí, než došlo k nějakému rozhodnutí o evropské univerzitě v Itálii. Trvalo to

dalších deset let, než se došlo k tomu, co nazýváme programy Tempus a Erasmus. Člověk se táže, jak je to možné, že národy nebyly schopny se domluvit na tom, jakým způsobem společně budeme vzdělávat evropského občana. Snáze jsme se domluvili v oblasti obrany a bezpečnosti než v oblasti vzdělávání a kultury.

MS: *Lze vyslovit: kultura a vzdělání měly sjednocovat povědomí o Evropě.*

JJ: Též se dají zneužít a děje se tak - ve prospěch nacionalismu. Vzdělávání je jedna otázka, která by měla překonávat - jak říká Milan Kundera - lokální provincialismus a my bychom mohli dodat nacionalismus. Tážete-li se na potenciál, kde je prostor? Jsem přesvědčen: ve vzdělávání. Čím budeme vzdělanější, tím budeme více schopni se domluvit, byť to tak nutně být nemusí, ale přesto bych v to věřil.

... K George Steinerovi a Evropě ...

MS: *Ano, ale svou otázku jsem směřoval jinam. V počátku jste zmínil pět bodů George Steinera.*

JJ: Budu telegrafický: kultura se utvářela v kavárnách. Jde o vídeňské kavárny, kde se scházel propagátor „dada“ a Vladimír Lenin. Druhá: Evropa je schůdná pěšky - tedy turistickým způsobem, což v Americe je nemožné, stejně jako kdekoliv v Asii.

MS: *Jen se podívejme na svatého Vojtěcha, který prošel pěšky Evropu - kolikrát přešel Alpy, aby se stal součástí Kristovy církve ... Pak odešel do Polska, kde zemřel mučednickou smrtí.*

JJ: Ano, vše je Evropa. Steiner sám vytvořil „turistické mapy“. Počítá se, že lidé budou po kontinentu chodit, což v Americe není možné.

MS: *Američané pro přemístování využívají letadla.*

JJ: Třetí charakteristikou je, že Steiner je udiven, oslněn možností, faktem, že každé evropské město, či lépe každá část Evropy si pamatuje svou historii a promítá to do názvů náměstí, nádraží, ulic atd. V Americe je tomu jinak. Žil jsem v Oregonu na 13th Street. Toto pojmenování nemá nic společného s historií Ameriky, ale pouze to značí narůstání civilizace. Nejprve bylo 12, pak 13. Například u nás máme olomoucké hlavní náměstí.

MS: *Máte tam Horní náměstí, pak Dolní náměstí ...*

JJ: ... z roku 1989. Nejprve však bylo císaře, pak Masaryka, pak bylo Hitlera, pak bylo Stalina, ... Všechny historické změny se do toho promítly. V roce 1989 jsme se tázali, jak by se náměstí mělo jmenovat? Já jsem řekl: „Co kdybychom se vrátili k původnímu názvu?“ Víím, že někdo dodal: na Dolní musíš ale jít kousek do kopce. Zkrátka - povědomí historie je silnější, i když zde bych s panem Steinerem také trochu polemizoval. Víím, že studenti, kteří přišli na naši školu a byli narozeni v roce 1989, když jsem se jich zeptal na rok 1989, vědí o tom tolik, jako o Napoleonovi.

MS: *Jak smutné! Shodou okolností - udržování názvů je znakem vyspělé občanské společnosti.*

... Intelektuálové a Evropa ...

JJ: Ano, je to udržování historického povědomí. Steiner konstatuje, že kultura Evropy je vlastně dědictví dvou měst: Athén a Jeruzaléma. Kritici namítají: kde je Řím a jeho právo? Též konstatuje, že Evropa má na jazyku apokalyptickou vizi budoucnosti. Ostatní kontinenty ji nemají, byť s tím se dá též polemizovat. Vííte, Steiner je pohled středoevropského intelektuála.

MS: *To je důležité! Právě intelektuálové jsou schopni hlubokého nahlédnutí, pečovat o celek, zasadit vývoj událostí do širších souvislostí.*

JJ: Jsou, nebo nejsou? Ptám se v době masmédií? Kdo dnes utváří obraz světa? Jak jej pak občané vnímají? Jde ještě o intelektuály?

MS: *Intelektuálové, kteří se snaží promlouvat do agory ...*

JJ: To je pravda. Jsou, jejich hlasy platí, ale myslím si, že proti minulým staletím jejich dopad je malý.

MS: *To však neznamena, že ...*

JJ: ... že bychom je nebrali na vědomí.

MS: *Člověk má svobodu volby.*

JJ: Ano, ale i volba je omezována představou možností, které jsou dány tím, jakým způsobem je nám svět zprostředkováván přes média.

MS: *Jste přesvědčen, že média intelektuálům, kteří se snaží o popis světa, dělají medvědí službu?*

JJ: Pokud si jich vůbec všimají, protože je mohou mít. Můžeme si říci, že jsou jiná média, mají jiné poslání. Sám nevím, kolik lidí sleduje rozhovory na DV TV.

MS: *To však neznamena, aby se takové pokusy neuskutečňovaly.*

JJ: Jako učitel se o to snažím desítky let. Doufám, že něco z toho zůstává v myslích i chování mladých lidí.

MS: *Člověk v tomto ohledu musí být skromný, pokorný. Je nutné, aby měl před sebou cíl a neustále se snažil jej naplnit.*

JJ: To souvisí s naplněním vlastního poslání – proč tu na světě jsme?

MS: *Tomu vysvětlení má právě napomáhat intelektuál, protože v tom můžeme spatřit jeho životní poslání. Přece on má zájem rozbít mýty a „pročišťovat“ myšlenkový prostor, varovat před ideologiemi.*

JJ: Jistě, tak bychom mohli postupovat, co zůstává po jednom intelektuálovi za druhým. Evropa – a ukazuje to její historie – se učila přes velikány. Možná, že se něco míjelo. Možná, že účinnost intelektuálů byla v minulosti vyšší, když nebyla masmédiá. Vezměte si otázku husitského hnutí. Nevím, jestli by vzniklo, pokud by bylo řízeno televizní stanicí. V minulosti v této zemi existovali lidé, kteří věřili například Janu Husovi. Tito lidé říkali: ano, je věřící, věří v poslání tohoto náboženství. My též. Církev podle toho jakoby nežila. Pak nakonec přišel papež Jan Pavel II. v roce 1990 na Hrad a prezidentu Havlovi i nám členům konference rektorů řekl: Jan Hus byl jedním z našich nejvýznamnějších kněží.

... Židovsko - křesťanská nauka ...

MS: *Při této příležitosti bych se zeptal, jaký význam má židovsko-křesťanská nauka?*

JJ: Steiner praví, že celá evropská civilizace vychází z dvou měst: Jeruzaléma a Athén. Problém je, že tam chybí to křesťanské, a proto si myslím, že by tam měl být i Řím. Nezakládá se pouze římské právo, ale tato metropole je důležitá pro dějiny křesťanství. Též je vhodné připomenout Vatikán a

s ním spojenou katolickou církev. Připomeňme si diskusi preambule k Evropské ústavě, která nakonec byla odmítnuta. A to nejen ta preambule, ale i návrh Ústavy.

MS: *Pane profesore, zde jde o to, že lidé něco deklarují a pak konají. Je otázka, jestli deklarace je schopna reálného naplnění.*

JJ: Jde o otázku každého věřícího, ...

MS: *... která ovšem je privátní záležitostí.*

JJ: Záležitost privátní - trvá, poněvadž nechci věřit tomu, že by neexistoval věřící občan - ať židovský, katolický, protestantský. Přece jen vidíme některé lidi v kostelech, ale to neznamená velký přínos, nějaké občanské aktivitě. Ale ano, mrtvé to není, ovšem není to dost živé, abychom na tom stavěli. Málokdo je schopen toto přiživovat a církve to bohužel nezvládají. V roce 1989 jsem si myslel, když se studenti „nahrnuli“ do kostela Panny Marie Sněžné a dalších chrámů a měli zájem tam diskutovat, ...

MS: *... že dojde k obnovení víry.*

JJ: Za rok to bylo pryč. Každý rok sice začínáme akademickou mší a kostel v Olomouci je plný. Po roce 1989 jsme také obnovili teologickou fakultu, což bylo velmi důležité, neboť bylo mnoho farností bez kněží.

MS: *V Olomouci bychom též neměli zapomenout na Centrum Aletti, které spoluzaložil kardinál Tomáš Špidlík.*

JJ: Ano, byl to návrat Jezuitů. Olomouc by měla být duchovní město. Ostatně jde o sídelní místo arcibiskupa. Nevím však, do jaké míry si mohu troufnout říci, že tyto aktivity stále oslovují. Byl jsem jedním z těch, kteří v devadesátých letech vítali Jana Pavla II. na Svatém Kopečku. Zde je třeba zmínit, že na setkání s papežem byly tisíce studentů a on s nimi zpíval české i polské písně a také „All you need is love“. Z toho by člověk získal pocit, že duchovno - a výše uvedené je část duchovna - je jedna z perspektivních oblastí, která bude utvářet chování společnosti. Pak byly prezidentské volby a dopadly tak, jak dopadly.

MS: *Lze konstatovat: máte-li zájem jít ve stopách Krista Pána, tam se uplatňuje to tradiční: vezmi svůj kříž a následuj mě. To znamená, že život není lehký, má své logické komplikace. Skrze ně člověk roste a přibližuje se tomu, kdo vykoupil naše hříchy.*

JJ: Mělo by být několik modelových příkladů. Je zde pan farář František Lízna a jiní, kteří by ukázali studentům cestu, aby o událostech věděli. Vezměte si teologickou fakultu v Olomouci, kterou jsem otevíral. Myslel jsem si, že to více zapůsobí na ostatní fakulty. Nemyslím si, že by musely být evangelizovány, ale je třeba důležité vidět, že někdo je ochoten pro svou víru i něco udělat, případně i vytrpět. Lidé si všímali více případů *Pacem in terris*, než „hrdinských“ farářů ve farnostech, kteří bojovali za Slovo Kristovo.

MS: *Jednodušší je podat si ruku s ďáblem než vzdorovat.*

JJ: Abych se přiznal - s mojí ženou jsme se přičinili o obnovu židovské obce v Olomouci, ač nejsme židé. Víím, že oni fungují a o činnost se zajímá izraelský velvyslanec. Něco se děje. Profesor Ambros a Centrum Aletti se starají o duchovní odkaz a připomínání křesťanských hodnot. Byl bych rád, pokud by jejich aktivita byla více cítit, více vidět v celku. Nátlakem nic nezmůžete, to by bylo kontraproduktivní. Jsem přesvědčen, že máme schopné lidi, kteří by byli schopni přitahovat větší počty. Podívejte se na Tomáše Halíka - když přijede do Olomouce, aula je vždy plná. Je zajímavé - a

to je smutné - že ani mezi teology neexistuje akční jednota.

MS: *Co současná Evropa a náboženství?*

JJ: Nemyslím si, že teroristické útoky jsou náboženská záležitost, tento postoj nesdílím.

MS: *Jsou lidé, kteří říkají: úroveň rozvoje civilizací je rozdílná, a proto islám zažívá to, co jsme zažívali během středověku.*

JJ: Též si to myslím a je na nich, aby si to „vyříkali“. Podíváte-li se na teroristy, je otázkou, zdali jejich jednání je vedeno náboženstvím. Jsem přesvědčen, že velká většina těch lidí - otcové, matky sebevraždníků, to nejsou nějak nábožensky fanatičtí lidé. Otázka, kterou řešíme, je pro sociology, psychology, protože je nutné se podívat, co jsou to za lidi, kteří jsou ochotni se v mladém věku zabít pouze proto, že budou „v novinách“. Například mnichovský atentátník měl inspiraci v norském Andersi Breivikovi.

MS: *Sám víte, že ve středověku se konaly kruciády do Svaté země. Žijeme v 21. století a těžko si to dokážeme představit. Ano, jsme lidé z civilizované Evropy. Je důležité, aby lidé v rámci svého života měli úběžník, k němuž se vztahují?*

JJ: Pochopitelně, že je to důležité. Je však otázka, jestli tuto potřebu má velká většina lidí. Mám obavu, že ne. Ztratila se motivace „žít k obrazu božímu“. Tento imperativ má málokdo. Materiální konzumní společnost to potlačila. Dělalí jsme rozmluvy s hosty olomoucké univerzity, s intelektuály - lidmi, kteří měli rozhodovat, ovlivňovat myšlení a náladu ve společnosti. Tento projekt propojil univerzitu s městem. Ale bylo též vidět, že lidé chtěli být daleko víc „bavení“ než poučování.

... Vzdělání a Evropa ...

JJ: Pro média a pro vzdělávací systém je důležité toto umět spojit.

MS: *Možná se tím člověk dostane pouze na půl cesty.*

JJ: Ano, říká se tomu dumbing down, což znamená: snižuji svou hodnotovou laťku. Vidíme to v soutěži veřejných masmédií, která jsou více ovlivňována soukromými médii nežli opačně.

MS: *Dobré věci se mají připomínat, avšak jsou lidé, kteří jsou zpohodlnělí a nejsou ochotni odpovídajícího sebepřekročení.*

JJ: Jak je donutíte, aby byli?

MS: *Vše je životní volba.*

JJ: Ano, avšak musíte ji nastolit, aby si to člověk vůbec uvědomil. Zde se vracím ke vzdělání a ke kulturním institucím. Proč má někdo dnes číst Shakespeara, Dickense nebo Tolstého? Postmoderní kultura zdůrazňuje, že svět je chaos, ale Tolstoj se snažil do chaosu vnést nějaký řád, který by vyplýval z něčeho, o čem jsme již hovořili: nějaký sled hodnot, poslání, proč jsme zde atd.

MS: *Jste přesvědčen, že dnešní člověk si klade tyto otázky? Působil jste a působíte mezi univerzitními studenty. Ti si tyto otázky kladou.*

JJ: Domnívám se, že si je někteří kladou. Nebyl bych zase tak skeptický. Když kolegové říkají: je jich víc a jsou hloupější, línější, nemyslím, že bych souhlasil. Pochopitelně talentovaných, motivovaných zvědavých je 20 procent, možná třetina.

MS: *Můžeme říci: Gaussova křivka je neúprosná.*

JJ: V minulosti jsme měli na oboru skupiny po deseti studentech, nyní jich máme 120, 300. Je-li to dvacet procent, dostaneme se na hodnotu 30, 40 studentů. Důležité je, že taková skupinka umí strhnout dalších 10 lidí k tomu, aby hlouběji uvažovali. Tak je nutné vnímat vzdělávací proces.

MS: *Ano, dispozice, které má člověk, se příliš nedají ovlivnit, i když disponujete sebevětší touhou.*

V další části budeme diskutovat otázku Velké francouzské revoluce, víry, rozumu a jiných témat.